

Women (NOW, Organització Nacional de Dones). Propugna l'autonomia de les dones, la incorporació al mercat de treball exercint els drets adquirits i participant en la vida pública, laboral i política. **Friedan** representa el feminisme liberal. No parlava pas d'opressió ni d'explotació, sinó de desigualtat.

Va ser al feminisme radical, però, caracteritzat per la seva oposició al liberalisme, a qui va correspondre el protagonisme en les dècades dels **anys seixanta i setanta**. Les radicals pensaven que l'ordre patriarcal es mantenia intacte. Van identificar com a centres de dominació patriarcal esferes de la vida que fins llavors es consideraven privades. A elles els correspon l'eslògan «allò personal és polític». El marc del naixement del feminisme radical va ser l'**esquerra contracultural** i va obrir una sèrie de canvis en els valors i en les formes de vida. La primera decisió política del feminisme va ser la d'organitzar-se de manera autònoma, cosa que va portar a la constitució del **Moviment d'Alliberament de la Dona**. Totes les feministes estaven d'acord en la necessitat de separar-se dels homes, però dissentien respecte a la finalitat de la separació. Així, es va produir la divisió dins del feminisme radical entre polítiques i feministes. Per a les polítiques, l'opressió de les dones derivava del capitalisme i consideraven el feminisme una ala més de l'esquerra; les feministes, en canvi, es manifestaven contra la subordinació de l'esquerra i identificaven els homes com els beneficiaris de la seva dominació. Finalment, el nom de feminisme radical va ser monopolitzat per les feministes. Dues obres d'aquesta època, **Política sexual**, de **Kate Millett**, i **La dialèctica de la sexualitat**, de **Shulamith Firestone (1970)**, defineixen conceptes fonamentals per a l'anàlisi feminista, com els de patriarcat, gènere i casta sexual.

Als **anys vuitanta**, el **feminisme radical nord-americà** evoluciona cap a un nou tipus de moviment que es coneix amb el nom de **feminisme cultural**. Mentre que el feminisme radical lluita per la superació dels gèneres, el cultural sembla que se centra en la diferència. Exalta el principi femení i els seus va-

Les dones a l'ensenyament

Un col·legi que es va pensar per a obreres

M.F.C.

El col·legi de les Franciscanes de la Rambla, conegut popularment com el col·legi de les monges, va començar la seva activitat el 1876 amb l'objectiu d'ensenyar «las jóvenes obreras». Fou el tercer col·legi d'aquest orde religiós que va fundar Anna Ravell i Barrera i el primer que s'obrí a Barcelona després del de la Garriga i el de Badalona.

Tres anys després de la seva fundació, el 1879, ja tenien 150 nenes que estudiaven durant el dia i 90 a la nit. El local, que era de lloguer i estava al número 107 de la Rambla, ben aviat es va quedar petit i van haver de buscar un nou emplaçament.

Dorotea de Chopitea, la gran promotora d'obres socials, va finançar les obres per construir una nova escola, la que encara està en peu al número 74 de la Rambla. La primera pedra es va col·locar el 24 de març de 1889. A l'acte de benedicció hi va assistir l'Ajuntament de Sant Martí en ple, la mare fundadora Anna Ravell i els bisbes de Barcelona i Segorbe. El nou edifici de planta i pis estava pensat per impartir tots els graus de l'ensenyament elemental.

Chopitea va donar per a les obres 50.000 pessetes i, en morir, al seu testament va deixar 10.000 pessetes més

perquè es pogués acabar la casa. Però no va ser suficient. Les monges es van quedar amb un deute de 30.000 pessetes, «carga muy pesada para nuestro Instituto especialmente en aquellos tiempos», segons un manuscrit que va deixar sor Mercedes Font, que va ser secretària general de l'Institut de las Religiosas Terciarias Franciscanas de la Inmaculada Concepción.

Segons el relat de sor Mercedes Font, «la edificación resultó muy deficiente y sin acierto alguno; con tanta imperfección que no se puede imaginar mayor... Aunque el edificio no estaba terminado, nuestras hermanas fueron

Dues alumnes i la superiora Auxili Recasens davant de la capella dedicada a la Mare de Déu de Lourdes que hi havia al pati del col·legi de les monges. Instantània del 1963.

a ubicarse en él, pues las clases y las dependencias necesarias estaban prontas para ser utilizadas. Cuando he aquí que un buen día se inundaron los sótanos, despensa, comedores, lavadero, etc. Quedó aquello hecho unas ruinas e inservible para muchos años. Hubo que construir dichas dependencias en el piso de arriba [...].»

Durant la Setmana Tràgica l'edifici va ser cremat, i posteriorment fou reconstruït. Durant la Guerra Civil va fer les funcions d'hospital de sang.

A la dècada dels anys noranta del segle passat, la institució va iniciar l'educació mixta, tot i que encara avui predominen les nenes. En el cens del 2008, hi havia matriculats 700 alumnes, que segons expliquen les monges són educats en un estil «exquisitament franciscano».

Si aquest col·legi tanqués, també desapareixeria una escena que ja es tradició a la rambla del Poblenou: el brogit dels familiars que esperen els nens i les nenes que surten corrents de l'escola i que cada dia, a mitja tarda, posen so i color blau al passeig. ●

A dalt, un grup de nenes i dues monges a principis del segle xx. Al mig, nenes disfressades per a una representació teatral el 1963. La seglar que està al costat de Sor Concepción és la professora de música, Joaquima Aulet. A sota, alumnes d'uniforme davant de la porta del col·legi, any 1956.

lors. El seu lema és «ser dona és bell». S'autoproclama defensor de la diferència sexual —d'aquí, la seva designació com a feminisme de la diferència—, condemna l'heterosexualitat i promou el lesbianisme com a única alternativa de no-contaminació. Les pensadores de la diferència sexual consideren que, amb un accés més equitatiu al poder i als recursos, les dones no hi tindrien res a guanyar. El seu objectiu no consisteix a ser iguals que els homes, sinó que el que pretenen és qüestionar l'ordre patriarcal que converteix les diferències en desigualtats.

A partir dels **anys vuitanta**, el **feminisme** perd la seva radicalitat i es torna més conservador, en el sentit que té com a objectius consolidar els avenços aconseguits en dècades anteriors. Els **governos conservadors** als **Estats Units** i al **Regne Unit** i la **caiguda del mur de Berlín** emmarquen una etapa de crisi de les ideologies. Les mobilitzacions feministes minven, però hi ha una visibilitat més gran de les dones i dels seus problemes en l'esfera política. La **Declaració d'Atenes** del **1992**, conclusió de la primera cimera europea de dones al poder, reclama una democràcia paritària. Les dones exigeixen amb fermesa la igualtat en la participació política i en la presa de decisions, a fi i efecte d'assegurar la igualtat en la pràctica. Mentre que en alguns països s'intenten crear organismes d'igualtat, en d'altres el feminisme reclama ser present en els poders públics, cosa que es fa visible mitjançant el sistema de quotes i paritat de gènere per mitjà de la discriminació positiva. El feminisme abandona la lluita fora del sistema i a poc a poc s'obre al món institucional. Es creen nous organismes interministerials i **dones feministes** arriben a adquirir responsabilitats de partit i de govern.

A **Espanya**, el feminisme es fa present de manera tardana. L'existència d'una societat arcaica, de desenvolupament industrial escàs, amb una important ascendència i control per part de l'Església catòlica i fortes jerarquitzacions de gènere en tots els àmbits de la vida social, va fer que el **feminisme** tingués durant el **segle XIX** una pre-

Donya Quimeta (1877-1968)

Yolanda Pirla Luna

Caminant per la rambla del Poble nou, en una de les plaques commemoratives que es van instal·lar fa uns quants anys, en podem llegir una dedicada a *donya* Quimeta, mestra del barri. Gairebé no trobareu cap poblenoví d'una certa edat que no hagi sentit parlar d'ella, i moltes poblenovines la van tenir com a mestra.

Joaquima Raspall i Juanicó va néixer el 1877, quan el nostre barri pertanyia

al municipi de Sant Martí de Provençals. Va obtenir el títol de mestra als disset anys i des d'aquell moment es va dedicar a exercir la docència durant uns setanta anys. Tothom la coneixia amb el diminutiu de *donya* Quimeta.

L'escola, privada i només per a nenes, estava situada al carrer de Wadras (actual Doctor Trueta), cantonada amb Galceran Marquet, al costat de la plaça de Sant Bernat Calbó, en uns terrenys que el seu avi va comprar quan ella tenia uns deu anys. A l'entresol de l'edifici que es va construir hi vivia la família, i anys després els dos pisos superiors van ser destinats a les aules. En el moment que va començar a fer classes tenia tretze nenes. Quan

Donya Quimeta el 1942, envoltada d'alumnes i professores.

el 1960 li van donar la Medalla al Mèrit al Treball, tenia 190 alumnes i aquella era la quarta generació d'estudiants. Moltes alumnes tenien la mateixa mestra que anys enrere les seves àvies. No va parar mai de fer classes, ni en temps de la guerra ni durant la postguerra.

Treballadora incansable

En aquella casa hi va viure amb la seva família. El seu marit, Dionís Montón i Bonet, va morir el 1932, i allà hi van néixer els seus tres fills, la Mercè, la Josepa i en Dionís, i també el seu nebot més conegut, el doctor Josep Trueta i Raspall.

Tenia un caràcter fort i era una treballadora incansable. Tothom reconeixia el seu valor com a docent i va rebre di-

DOMINGO 3 DE JULIO DE 1960

C E L O N A

MANO A MANO

DOÑA «QUIMETA»

Hoy en Pueblo Nuevo se le impondrá la Medalla al Mérito en el Trabajo a doña Joaquina Raspall Juanico, por su labor en el magisterio durante 65 años. Tiene 83, y sigue ejerciendo.

En Pueblo Nuevo es muy fácil localizarla: basta preguntar por doña «Quimeta», que cualquier vecino te llevará a su casa.

—A los diecisiete años terminé la carrera de maestra —dice disparándose la buena señora—, empecé con trece niñas y nunca dejé de dar clases, ni durante la guerra; ahora tengo ciento noventa, es la cuarta generación. Vendrán a mi homenaje discípulas que cuentan con setenta años.

—¿Su primera escuela?

—Aquí, en esta casa; mi abuelo compró este terreno, cuando yo tenía diez años. Me sigo sentando en la misma silla que el primer día; mi vivienda está en el entresuelo y los dos pisos de más arriba son la escuela. Aquí me casé, nacieron mis tres hijos y un sobrino mío, el famoso doctor Trueta.

—¿Tiene humor todavía para enseñar?

—Antes de las nueve de la mañana estoy en mi sitio y trabajo hasta las nueve y media de la noche. Creo que no me jubilaré jamás. Las niñas son mi vida; pero de sus padres estoy hasta aquí —señala la coronilla.

—¿Por qué?

—Los respeto fuera de clase; pero yo no tengo la culpa de que algunas niñas sean así —da unos golpes con los nudillos sobre la mesa—. No es éste —se embala— mi primer homenaje. Cuando llevaba 25 años de profesión, el Ayuntamiento de Barcelona me dio un pergamino; a los 50 años, otro el vecindario de Pueblo Nuevo, y hace dos años me dieron un diploma. Pero esto de la Medalla del Trabajo creo que va a ser un acto muy solemne; me han dicho que vendrán cinco curas y el teniente de alcalde.

—¿Esperaba la Medalla?

—Me habían hablado de ello una comisión de antiguas alumnas; y creo que todo Pueblo Nuevo la ha pedido. Aquí todos me quieren y me conocen por doña «Quimeta»; hasta mi marido me llamaba así.

Estoy charlando en su casa y la acompaña una hija suya, que le aconseja no se excite al hablar. Doña «Quimeta» me cuenta muchas pequeñas cosas, ingenuo anecdotario de su vida profesional, y siempre con el ruego de que no lo publique. En una ocasión echó a una niña, otra vez tuvo una pelotera gorda con el papá de una discípula... Nada extraordinario; pero para la maestra, un mundo.

—¿Cuántos colegios había aquí, cuando usted empezó?

—Muy pocos; los alrededores eran huertas. Había escuela municipal y algún colegio de religiosas.

—¿Las monjas no le tienen celos porque les quita niñas?

—Si los tienen, se los guardan; me han asegurado que vendrían al acto.

—¿Hasta cuándo piensa dar clase?

—Mientras tenga fuerzas para subir las escaleras, y eso que estoy mal del corazón; tomo ocho remedios. El otro día vino el médico para tomarme la presión y me dijo que podía aguantar el domingo.

Día de máxima emoción para doña «Quimeta»...

sència menor i una influència social pràcticament nul·la. L'escriptora gallega **Emilia Pardo Bazán** i també **Concepción Arenal** manifestaven a **finals de segle** que la dona no s'havia de resignar només al paper de mare i esposa. La realitat, però, és que hi havia un alt índex d'analfabetisme, que en el cas de les dones rondava el 70%.

A partir dels **anys vint del segle XX** apareixen diverses **associacions femenines** que reivindicaven el dret a l'educació de les dones, la reforma del Codi civil i el dret al vot. Instaurada la **Segona República** el **1931**, es reconeix el dret de les dones al vot. Destaca la tasca de la socialista **Margarita Nelken**, de la radical **Clara Campoamor** i de l'advocada **Victoria Kent**, que és designada directora general de premses, el primer càrrec directiu públic de la dona a Espanya. **Frederica Montseny**, dirigent **anarcosindicalista**, esdevé el **1934** la primera dona ministra, nomenada pel govern socialista de **Lar-go Caballero** com a ministra de Sanitat i Assistència Social. La **Constitució republicana** no tan sols concedí el sufragi a les dones, sinó que també legislà sobre la família des d'una perspectiva de llibertat i igualtat: matrimoni basat en la igualtat dels cònjuges, dret al divorci i obligacions dels pares amb els fills. La **lleï del divorci (1932)** va significar una fita molt important en la consecució dels drets de la dona. El **règim republicà** va fer que **Espanya** s'equiparés legalment amb els països més evolucionats d'Europa pel que fa a la igualtat entre homes i dones.

Malauradament, en aquest aspecte, com en tants d'altres, la **Guerra Civil** i la **dictadura de Franco** van fer desaparèixer tot el que s'havia aconseguit. La dona va tornar a la situació de dominació dins d'una societat patriarcal en el marc d'una Espanya franquista impregnada de valors tradicionals i reaccionaris.

A **Catalunya**, el **procés d'industrialització** durant els **segles XIX i XX** va comportar que la dona treballadora exercís un paper indispensable en el mercat de treball, alhora que s'encarregava de les tasques domèstiques. El sector de treball més important durant molts anys

ferents guardons durant la seva vida. L'Associació de Magisteri Particular de Catalunya i Balears li va fer un homenatge pels seus 25 anys com a mestra. Als 50 anys com a docent, novament va rebre un reconeixement públic.

El 1960 li van concedir la Medalla de Plata al Mèrit del Treball. En aquells moments tenia 83 anys i ja en feia 65 que exercia de mestra. Quan li van donar aquesta medalla no tenia cap intenció de jubilar-se, segons va dir en una entrevista publicada a *La Vanguardia* feta per Manuel del Arco. Aquest premi va ser un esdeveniment al barri. Es va celebrar una missa a la parròquia de Sant Bernat Calbó, a la qual van assistir el delegat de Treball, Vicente Toro, el tinent d'alcalde delegat de Cultura, Josep Maluquer, i el president de la Federació de Centres de Ensenyament, Ramón Bosch, i es va fer una festa a L'Aliança per al lliurament de la medalla.

Premi Sant Martí

Quatre anys més tard, el 1964, rebé la medalla de bronze dels premis Sant Martí en la categoria individual per la seva tasca com a docent i, el mateix any, el diploma de la Comisión Delegada de Acción Cultural, Junta Municipal de Enseñanza Primaria y Servicio Español del Magisterio pels més de 71 anys dedicats a la tasca docent.

Però reconeixements públics a banda, la millor valoració de la tasca d'un mestre perviu en els seus alumnes, i gairebé tothom la recorda amb estimació, amb el seu semblant seriós. Moltes de les seves deixebles la defineixen com a «molt senyora», amb els seus cabells recollits en un monyo i el seu davantal blanc, pujada dalt de la tarima ensenyant labors i lectura, amb el seu incansable esperit de treball. Normalment, era la primera a arribar i l'última a marxar.

A la seva escola s'impartien les assignatures pròpies de l'època per a una

escola femenina: treballaven la lectura i l'escriptura, feien dictats, problemes matemàtics, càlcul, mecanografia. Les alumnes recorden una màquina d'escriure Underwood i una Regia en un petit quartet on practicaven per torns. També aprenien a cosir i a fer puntes de coixí, ganxet i tot tipus de labors. Mancaven, però, assignatures artístiques o esportives, que sí que hi eren a les escoles masculines.

Cal destacar que, tot i que l'ensenyament havia de ser en castellà, les nenes parlaven i cantaven en català i es dirigien a les mestres en la seva llengua.

Algunes de les seves deixebles recorden la imatge de la Puríssima Concepció —el nom oficial de l'escola era el de Puríssim Cor de Maria— que presidia una de les aules i que era substituïda ràpidament per una fotografia de Franco quan hi havia visita dels docents de la Falange.

També es patien els càstigs propis de l'època: les alumnes que xerraven o es

Homenatge a Joaquina Raspall Juanico, *donya* Quimeta, amb motiu dels seus 50 anys de magisteri. A la seva esquerra hi ha mossèn Pius Bosch i Crous, que aleshores era el rector de Santa Maria del Taulat. A la dreta, Mercè Raspall Juanicó, mare del científic i metge Josep Trueta. A l'homenatge van assistir molts veïns del barri, professores i alumnes. El seu fill Dionís és el segon dels quatre homes que estan drets a la part superior de la imatge. L'acte es va fer al restaurant del Parc de la Ciutadella.

portaven malament podien rebre una bona picada als dits amb el regle o acabar amb els braços en creu subjectant llibres.

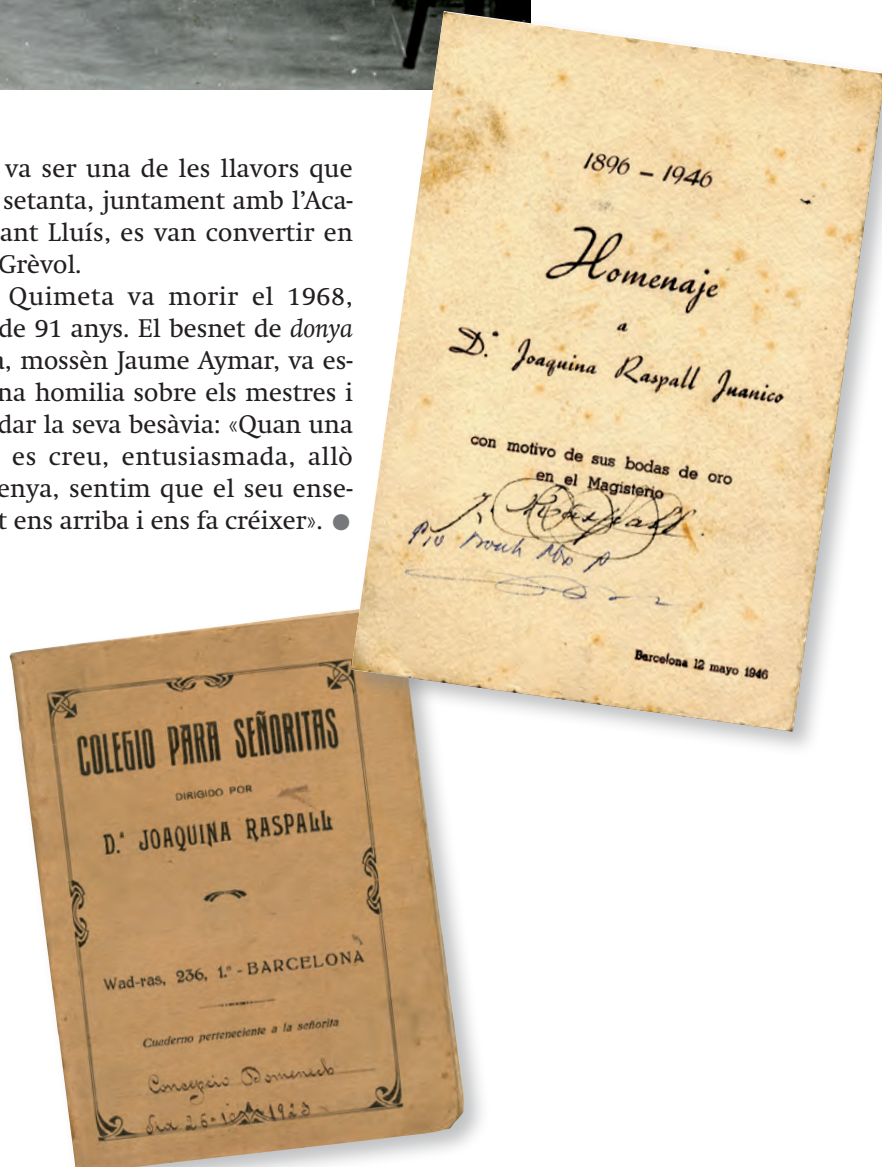
Un ensenyament que fa créixer

Tot i això, també hi havia temps per a la diversió. Com la vegada que unes alumnes van tirar pólvores de talc per terra perquè les mestres i les companyes relisquessin! Quin ensurt quan l'endemà van trobar els seus noms escrits a la pissarra amb una anotació que deia que eren les alumnes que pitjor s'havien portat! O quan s'amuntegaven a la galeria per poder veure passar els nois de l'escola propera. I també hi ha records per al fill de *donya* Quimeta, en Dionís, que era metge i pel que sembla era molt ben plantat, i moltes volien fer-se alguna petita ferida perquè ell les guarís.

Diverses mestres ajudaven *donya* Quimeta en les seves tasques: la senyoreta Casanoves —sempre molt elegant i maquillada—, la senyoreta Maria, la senyoreta Mercè, la senyoreta Dolors...

L'escola va ser una de les llavors que als anys setanta, juntament amb l'Acadèmia Sant Lluís, es van convertir en l'Escola Grèvol.

Donya Quimeta va morir el 1968, a l'edat de 91 anys. El besnet de *donya* Quimeta, mossèn Jaume Aymar, va escriure una homilia sobre els mestres i va recordar la seva besàvia: «Quan una persona es creu, entusiasmada, allò que ensenya, sentim que el seu ensenyament ens arriba i ens fa créixer». ●

va ser el tèxtil, que aplegava majoritàriament mà d'obra femenina i infantil. El 1905, a Barcelona, el treball de les dones i les nenes a les indústries tèxtils representava el 73% del sector, segons l'historiador **Albert Balcells**, i en altres pobles industrials de Catalunya el percentatge era semblant. Les dones guanyaven sota un 50% inferiors als dels homes, i contribuïen a pagar les necessitats de les famílies. Aquest treball, però, no mereixia cap reconeixement, perquè no era permès qüestionar la jerarquia patriarcal del món laboral i de la societat. Com apunta **Mary Nash**, el desenvolupament econòmic i industrial del país no hauria estat possible sense el treball de les dones. L'arquetip femení, però, era el de l'àngel de la llar i evocava una dona tanca a casa, concentrada en els quefers domèstics i de cura del marit i dels fills. L'impacte d'aquest ideal amb la realitat creà una greu contradicció i un afany de preservar el monopoli masculí del mercat de treball. A tall d'exemple reproduïm un fragment de l'article de **Josep Soler** publicat a la revista obrera **El Trabajo** (núm. 86, de 15 de gener de 1904):

«Miradla ahí con los ojos fijos en el telar, vedla aterrorizada por las continuas miradas del mayordomo. Ella será más tarde un obstáculo para su esposo, hora con sus caricias, hora anteponiendo el porvenir de sus hijos, disipará la idea de protesta, la queja plañidera que el sufrimiento de ir continuamente encadenado con el yugo del trabajo engendró en el cerebro de su cónyuge. Hora es ya que la mujer se emancipe, de lo contrario no pasará nunca de ser un obstáculo formado en la sucia atmósfera del confesionario por aquellos hombres deudores de la naturaleza. ¿Es justo que una madre entregue el fruto de sus entrañas a manos mercenarias mientras ella se abandona también en brazos de sus explotadores? ¿Es humanitario ver el portal de una fábrica convertido en el hogar donde se amamantan los hijos? La mujer no ha venido al mundo a trabajar; su favorito es el amor. Amar desde pequeño a sus padres, amar más tarde a su esposo y seguidamente a sus hijos y al mismo tiempo amar la dulce paz del hogar.

Les Senyorettes de Venero

Marga Moreno

Hi vaig anar des dels cinc anys fins als deu, moment en què el canvi en la legislació educativa obligava a tothom a integrar-se en la famosa EGB. Mentre vaig ser alumna de Les Senyorettes, nom popular del Colegio Sagrada Familia, no vaig ser conscient que allò era una escola «de monges». Tampoc no tinc clar ara mateix si totes les mestres que impartien classes ho eren. Fa tant de temps que els records se'm barregen amb les sensacions de quan el pensament no fa frases coherents.

Recordo anar-hi de la mà de la meua mare i entrar al carrer de Venero des de Pujades. La vorera, a la tardor, acumulava bassals d'aigua en què s'hi reflectien els cels plujosos. Jo hi anava amb gorra de borla, bufanda lligada al darrere i katiuskas, de les barates, comprades segurament a La Conca, però no gosava trepitjar els bassals i anava ben aferrada a ma mare, amb por de «caure» als núvols del reflex.

Una portalada i unes escales de granit que s'enfilaven fent un giravolt fins al pis on hi havia les classes. A baix, el pati, on regnava una senyora de qui no en recordo el nom, però que tots els nens anomenàvem «la portera». Compartir l'espai era sovint font de conflictes, perquè ella estenia la roba en un filferro que les petites utilitzàvem com a xarxa improvisada. Ens dedicàvem a passar-hi per sobre alguna pilota ensutjada que, sovint, empastifava llençols amb la consegüent esbroncada.

Al terra del pati, de sorra ennegrida segurament per dècades de passat industrial del barri, hi fèiem l'enterrament de la sardina abans de Setmana Santa. Oficiava la cerimònia la senyoreta Neus, la meua primera mestra. Tampoc no es pot dir que fos estrictament una senyoreta. Devia tenir seixanta o setanta anys. Menuda i corbada, duia unes ulleres gruixudes de pasta i anava sempre amb un guardapols gris i pulcre, cenyit amb una veta de la qual penjava un petit manyoc de claus. Tenia la paciència d'un sant Job, sempre envoltada de bestioletes amb bata blanca, i la reclamàvem per qualsevol cosa. No vaig saber mai com s'ho feia perquè aquella única sardina, penjada d'una acolorida canya de fireta, es pogués esquinçar i així totes i cadascuna de les alumnes que voleïàvem al seu voltant en tastéssim un bocí, necessàriament subatòmic.

Les nenes aplicades

S'hi barrejaven tradicions catalanes amb les bases del nacionalcatolicisme franquista. Hi fèiem el mes de Maria, cantàvem les caramelles abillades amb unes faldilles florejadades i menjades per les arnes que sortien d'algun bagul camforat. «La pe con la a, pa». Llibres groguencs d'història sagrada, estris de costura i treballs manuals amb uns mosaics que dringaven i que semblaven els únics materials didàctics que aquelles bones dones ens sabien proporcionar. Això, i les «bandes», unes cintes de se-

Façana de l'escola de la Sagrada Família coneguda com Les Senyorettes de Venero. La instantània és del 1972.

Paritat en els protestants

Una dona, Josefa Goetz, va ser la impulsora i primera directora de la prestigiosa Escola dels Protestants.

El 1874 s'estableix al Poblenou l'església evangèlica i, de manera simultània, una escola per a nens i nenes que un segle i mig després encara és recordada per l'excel·lència del seu ensenyament. Exalumnes i pares en parlaven molt bé. I no va perdre clientela ni durant la Segona República, quan es va inaugurar a la Barceloneta una escola pública gratuïta que facilitava també de franc tant el material escolar com el dinar i tenia l'al·licient afegit dels banys de mar.

La primera seu de l'escola va ser en uns baixos de la Rambla i, a partir del 1927, es va traslladar a l'edifici del carrer de Llull que fa cantonada amb Llacuna. En aquest estatge, l'ala de l'escola destinada a les nenes i als pàrvuls era la de l'esquerra, la que té la façana al carrer de la Llacuna.

Quan Josefa Goetz es va retirar la va substituir Rosa Aranda, que era

exalumna de l'escola. Aranda va morir el 1927, poc abans que l'escola es traslladés al nou estatge del carrer de Llull, i va ser substituïda per Enriqueta Goetz, que era la filla de la fundadora.

En la memòria del 1934 de l'escola de nenes del Poblenou, redactada per Enriqueta Goetz, la recaptació havia augmentat en 368,50 pessetes respecte a l'any anterior, malgrat la crisi que patia Barcelona i en particular el Poblenou, on molts treballadors estaven sense feina.

Segons una investigació duta a terme per Pilar Natali i Jordi Fossas, els sous dels mestres no eren discriminatoris. Jaime Nurí, que era mestre dels nois, cobrava el mateix que una mestra dels pàrvuls. I les mestres de les nenes, Rosa Goetz, Rosa Mas i Enriqueta Goetz, cobraven bastant més que Nurí, perquè tenien més responsabilitats.

J.F. / P.N.

tí de colors diferents en funció del que volien premiar: blau, vermell, verd... Les duïen a la sortida, com a senyal de reconeixement, les nenes que havien estat més aplicades o que havien seguit més bé les regles d'urbanitat.

La directora era la senyoreta Nadal, que, amb posat aristocràtic, conversava ocasionalment amb les mares i els explicava molt protocol·làriament els avenços i les trapellereries que fèiem les alumnes. Era una dama elegant, que es feia respectar, però sense perdre l'expressió amable, potser una mica condescendent, amb les famílies que hi portaven les seves nenes. Anys més tard, vaig saber que el mateix projecte d'escola havia nascut precisament per instruir les filles de les llars més humils.

A la senyoreta Eugènia la vaig tractar poc, perquè ella atenia els pàrvuls. La recordo una mica més eixuta que la resta, sempre enfeïnada. La classificació de les classes no seguia un criteri estricte en el sentit d'un nivell per edat. Recordo també que hi havia «la classe dels nens», on de manera provisional s'acollien alguns vailets, pocs, barrejats amb les nenes. La senyoreta Maribel, molt més jove que la resta, era tímida i molt dolça amb les alumnes. Simpàtica i indulgent, es prenia les coses amb força sentit de l'humor.

En el taller del Masriera

Resàvem en entrar i a la tarda tocava el rosari, un ritual que no vaig acabar d'aprendre mai del tot. Simplement, em limitava a respondre la part del pare nostre o de l'avemaria que se suposava que ens tocava. I les funcions, que consistien en petites obres de teatre i taules de gimnàstica, les fèiem al teatret de Pax, el majestuós edifici neoclàssic del carrer de Bailèn que més tard vaig saber que havia estat el taller de Masriera i, també, l'escenari on García Lorca havia declarat alguna de les seves obres. Les colònies —jo no hi vaig poder anar mai, per

la migrada economia de casa meva— es feien en una finca que hi havia a Viladrau.

Tot allò es va acabar de cop, quan jo tenia deu anys i vaig anar a una altra escola «nacional», massificada i molt més crua i despersonalitzada. Només cal dir que, de ser-ne vint a classe, vaig passar a una aula on n'érem seixanta.

I el paradís se'm va escapar de les mans. Malgrat la falta de formació pedagògica, Les Senyoretetes havien tingut prou sentit comú i respecte pels nens per fer-nos sentir especials i no malbaratar una cosa essencial: la nostra autoestima. No en deu viure cap, d'aquelles dones, però si me les trobés els donaria les gràcies. ●

Un grup de nenes de l'Escola dels Protestants a finals dels anys vint.

Emancipar a la mujer debe ser lo primero que debemos procurar. De buenas madres salen hombres en toda la extensión de la palabra, y con hombres buenos se reconstruye una sociedad.»

Durant el **segle XX**, el **moviment d'emancipació de la dona** va tenir diferents orientacions. D'una banda, l'anomenat feminisme burgès, conservador, reformista i catòlic, ideològicament proper a la Lliga Regionalista, representat per **Dolors Monserdà**, **Carme Karr** i **Francesca Bonnemaison**. Amb una visió profundament antisindicalista, s'erigeix en protector de les dones davant l'abús de l'home i, alhora, orienta les dones en la seva missió de mares i esposes. Fomenta estudis femenins perquè les dones —sense destruir la seva dependència moral i intel·lectual— es puguin mantenir sense esdevenir una rêmora per a pares i germans. Intenta atreure la dona obrera als beneficis de la religió i, d'aquesta manera, evitar les temptacions del sindicalisme. Aquest feminisme, coherent amb la tradició conservadora i catòlica, arrela de manera òptima en el medi econòmic de la classe mitjana catalana. Pren com a referent ideològic l'encíclica del papa **Lleó XIII, Rerum Novarum (1891)**, que proposa millorar la situació de la dona treballadora, tant culturalment com materialment i espiritualment, per aconseguir la pau social en un temps de grans transformacions.

Segons escriu **Maria Aurèlia Capmany** a **Feminisme a Catalunya**, la consigna velada era: «Moralitzem la classe treballadora a través de la dona. Fem de la dona obrera una aliada de la burgesia, una versió moderna de la criada fidel, apartem-la del materialisme i de l'odi de classes».

L'**obrerisme revolucionari** i el protagonisme de les dones en els aldarulls, per exemple, de la **Setmana Tràgica**, amb l'ocupació de carrers, la construcció de barricades, l'assalt a la comissaria del Poblenou, etc., espantaven la classe dirigent, i es feia del tot necessari esperonar la missió de reconducció d'aquests fets per recuperar l'equilibri social, urbà i industrial.

Colegio-Academia Mirabet

Jo hi era, i recordo...

Rosa M. Zaragoza i Padró

Era l'any 1955, jo tenia quatre anys i recordo molt bé com la mare explicava a la iaia per què el pare i ella havien decidit portar-me al Colegio-Academia Mirabet, i no a les Monges. Vaig estar contenta, no m'agradava l'uniforme que portaven les nenes de les Monges.

A col·legi ens posàvem una bata blanca. Les teníem penjades al passadís. Recordo que hi havia nenes que no les tenien gaire blanques, jo estava molt satisfeta de les meves, en tenia dues, sempre superblanques, amb olor de net i ben planxades.

De la classe de pàrvuls recordo l'olor dels llapis i dels esmorzars.

Teníem unes taules quadrades de color rosa, un rosa dolç, les cadires a joc, quatre nenes per taula; el material era comunitari, les capsos de fusta on guardàvem els llapis, les gomes... Per fer punta al llapis la mestra tenia una màquina gran, de metall i amb una maneta. La màquina estava subjectada a la seva taula, i si et portaves bé et deixava fer punta al llapis.

L'aula era espaiosa i donava al pati. Ho recordo tot molt gran, si ho pogués veure ara devia ser com un didal.

A la tarda fèiem labors, en guardo la primera, la segona... I totes...

La majoria de les mestres eren del barri i exalumnes del col·legi, totes catalanes, excepte la senyoreta María Luisa. A l'escola es parlava el català, excepte quan feiem classe, els llibres eren en castellà..., evidentment.

Teníem classes de francès, mecanografia i taquigrafia. Al pati fèiem gimnàstica, portàvem uns horrorosos bombatxos de color blau, evidentment gens cenyits, que ens arribaven fins als genolls i acabaven tancats per una goma elàstica.

A les tardes, les classes de labors eren molt agradables. Una de les professores era la senyoreta Sitjar, cosina de l'escultor Josep Maria Subirachs i Sitjar. Era menuda i cosia molt bé, era exigent però de manera que quasi no te n'adonaves. Si el que feies no estava perfecte t'ho feia desfer i... apa, tornem a començar.

Les classes de dibuix eren «extraescolars». Eren unes classes molt clàssiques fins que va venir una professora molt jove i va ser un trencament: dibuixàvem del natural! Vaig gaudir molt, Després va venir una professora castellana. Per a mi va ser fatal, tenia la mania que quan una cosa no li agradava l'*arreglava* ella. Jo no suportava que toqués els meus dibuixos.

Fèiem excursions amb autocar, una a l'any, o potser cada dos anys. La senyoreta Mirabet sempre ens acompanyava.

Hi passàvem tot el dia, portàvem el dinar i ens deixaven tenir diners. Vam anar a Sant Quintí de Mediona, i a la Colònia Güell! Tinc aquesta excursió gravada a les ninetes dels ulls i al cap. Em va impressionar molt l'arquitectura de Gaudí, tant les formes com la llum que creava una atmosfera especial a la capella, a la cripta. Vaig comprar unes postals que encara guardo.

Disciplina i càstigs

Algunes vegades, no gaires, anàvem al cinema California, on feien sessions matinals per als col·legis.

En una època en què la disciplina i els càstigs formaven un binomi poderós en el món educatiu, al col·legi els càstigs consistien a posar alguna nena de cara a la paret, lligar-li el cinturó de la bata a la cadira, enviar-la a una classe inferior o superior, i, com a molt fort, anar a veure la senyoreta Mirabet per explicar-li el que havia fet i escoltar una reflexió seva. Mai no hi havia hagut cap càstig físic.

Per la comunió totes les nenes anàvem vestides igual. El vestit era molt senzill, també el vel i la corona de roses blanques.

Una de les prioritats de la senyoreta Mirabet era la senzillesa —per això la seva mania dels uniformes. Era molt exigent en l'educació: no es podia parlar alt, i menys cridar; mai una paraula més enllà de l'altra. Mans i ungles netes. Sabates polides. Ben pentinades. Llibretes sense taques, escrivíem amb plomí i tinta. La cal·ligrafia havia de ser

Alumnes del Col·legi Mirabet a la dècada dels anys quaranta.

perfecta, a l'anglesa, també la «redondilla» i la gòtica.

Havíem de llegir correctament, marcant bé la puntuació.

A la classe de les grans hi havia dues llibreries, amb portes de vidre i tanca des amb clau, que guardaven el que, per a mi, era un tresor, uns llibres manuscrits, facsímils, de clàssics espanyols: Lope de Vega és el que més recordo. Eren d'unes cal·ligrafies complicadíssimes molt difícils de llegir, però a mi m'agradava molt quan la senyoreta Mirabet ens els feia treure per llegir.

A les tardes les alumnes grans, en acabar les classes, teníem mitja hora per berenar i descansar, i després ens quedàvem una hora més a col·legi per fer els deures. La professora que es quedava amb nosaltres a l'hora d'esbarjo era, quasi sempre, la senyoreta Mirabet, i aquella mitja hora, per a mi, era molt agradable. Sempre parlàvem i ens explicava coses de viatges, de concerts i de lectures; oblidava del tot la seva severitat en les hores de docència. Ens feia preguntes sobre què fèiem a casa o amb els pares, si llegíem el diari, com era Barcelona, què coneixíem de Barcelona...

Tenia molt clar que l'escola estava al Poblenou, un barri de treballadors i les nenes ens havíem de formar per poder treballar, i per això hi havia les classes de mecanografia, taquigrafia i comerç.

Quan passaves de pàrvuls a la classe mitjana entràvem en un món ple de normes obligatòries. En una època de domini del *nacional-catolicismo*, quan arribàvem anàvem a la classe de les grans, cantàvem l'*Himno Nacional* i resàvem el *parenostre* i l'*avemaria*. De catecisme només en fèiem quan ens preparàvem per fer la primera comunió.

Mn. Joan Playà venia un cop l'any i totes les nenes ens reuníem a la classe de les grans. Jo tremolava per la visita. Quan preguntava alguna cosa i no hi havia cap nena que respongués o respongués correctament, em buscava i, dient el meu cognom, em feia la pregunta directa. Estàvem en ple franquisme però al Poblenou seguia havent-hi famílies atees, anarquistes, digues-ne com vulguis, eren famílies que no anaven a missa. Les famílies creients-practicants portaven les seves filles a les Monges. Jo era una de les poques excepcions.

El mes de Maria

A la classe que servia de sala de reunions, darrere la tarima de la taula de la professora, hi havia un armari que només s'obria el mes de maig. Era una petita capella on hi havia una imatge de la Immaculada. Totes les tardes del mes de maig ens reuníem per resar el mes de Maria. Cada setmana, un grupet de nenes es cuidava de portar i mantenir les flors blanques que guarnien l'altar. Cada divendres a la tarda resàvem el rosari. Aquí s'acabava tota la vida religiosa de col·legi.

Aquesta sala també servia per si venia alguna persona a visitar l'escola i per celebrar el sant de les professores. No ens permetien fer obsequis a les mestres. La senyoreta Mirabet recollia els diners de les alumnes i comprava un regal col·lectiu: llibres, música, algun material per brodar o alguna petita joia. Si el regal era música posava el tocadiscos i escoltàvem alguna peça.

A final de curs ens entregaven les notes i els premis, que sempre eren llibres. N'he trobat dos i tots dos de l'any 1963, *Figuras y momentos de España*, de José León Domínguez, i *El Fénix de los ingenios*, de

Lope de Vega. A tots dos hi ha el segell de l'escola i una etiqueta blanca escrita amb la cal·ligrafia, perfecta, de la senyoreta Mirabet. En una hi diu «Premio de Dibujo concedido a la Srta, Rosa Mª Zaragoza con la calificación de Sobresaliente. Barcelona, 22 julio 1963», i a l'altre, «Premio concedido a la Srta, Rosa Mª Zaragoza por su puntual asistencia. Barcelona, 22 de julio 1963».

Participàvem en activitats del barri. Recordo un concurs de dibuix, i evidentment hi vaig participar. Jo ja anava a l'Escola Massana, i vaig presentar un dibuix, fet a ploma i tinta xinesa, del pont penjat d'Amposta. El dia que es van trobar per concedir els premis, recordo que la senyoreta Mirabet em va cridar molt disgustada. El meu dibuix era el millor, però em va dir: «L'han trobat massa ben fet i han dit que segur no l'havia fet la nena que el presentava».

Una altra vegada em va cridar per parlar dels exàmens de dibuix. El tema de l'examen era Sant Joan. El foli que ens van donar el vaig posar en vertical i hi vaig dibuixar una casa on al terrat es veia una revetlla, uns fanalets de paper i gent ballant a baix, al carrer un gran foc de Sant Joan. En vaig quedar satisfeta. Una nena es veia incapaç de fer cap dibuix i em va demanar que l'ajudés. Vaig agafar el seu paper i molt de pressa vaig dibuixar només un gran foc. Em va quedar molt bé. La senyoreta Mirabet em va dir: «Sé que has fet el dibuix de tal nena i, com que era el segon, t'ha sortir molt millor. Sàpigues que ella té un *sobresaliente* i tu no». Aquest era el tarannà de la senyoreta Mirabet.

Coincideixo amb Mercè Pasqual Borràs, professora de labors, que diu que la senyoreta Mirabet era una dona molt culta, una gran conversadora, afable i de bon caràcter, però molt exigent com a educadora. Era molt bona brodadora i tenia molt bon gust.

L'última pinzellada de record comparat és ben dolça: els esmorzars del dia de la primera comunió. Sortint de l'església de Santa Maria del Taulat anàvem al col·legi, on trobàvem una gran taula parada i ens servien xocolata desfeta i maduixes (no maduixots) amb nata.

Ens sembla que l'escola va tancar a principis dels anys setanta. No sabem quan es va obrir. ●